

Maliszewska, Izabella

Projekt "Wypędzeni z Warszawy 1944 - losy dzieci", Banwar 1944

Almanach Muzealny 6, 349-352

2010

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Pod względem lokalizacji, towarzyszącego kontekstu społecznego (zaangażowanie lokalnych społeczności i sygnalizowane oczekiwania) oraz przyjętego programu merytorycznego organizacja Muzeum Warszawskiej Pragi jest przedsięwzięciem wyjątkowym nie tylko w skali dzielnicy czy miasta, ale także w odniesieniu do istniejących krajowych placówek kulturalnych. Ma szansę stać się atrakcją turystyczną, placówką o rozbudowanych funkcjach naukowych, społecznych i edukacyjnych, wykraczającą w oddziaływaniu poza sferę lokalną. Jest placówką stanowiącą już w fazie organizacji element dialogu międzykulturowego i jego miejsca w historii i współczesności miasta.

Jolanta Wiśniewska

PROJEKT WYPĘDZENI Z WARSZAWY 1944 – LOSY DZIECI BANWAR 1944

Na projekt *Wypędzeni z Warszawy 1944 – losy dzieci*, realizowany w ramach unijnego programu *Europa dla obywateli*, składał się zespół działań, których zadaniem było pogłębienie i upowszechnienie wiedzy na temat deportacji, które miały miejsce w Warszawie od sierpnia do października 1944 r. W tym okresie ze stolicy Polski zostali wypędzeni wszyscy jej mieszkańcy. Deportacjom towarzyszyły gwałty i mordy na niespotykaną skalę. W okresie od 6 sierpnia do października 1944 r. przez obóz przejściowy w Pruszkowie pod Warszawą przeszło 550 tysięcy osób z Warszawy oraz 100 tysięcy z jej przedmieść. Z tej liczby na roboty do Niemiec wywieziono 150 tysięcy osób, a 50 tysięcy do obozów koncentracyjnych. Osoby uznane za niezdolne do pracy wywieziono do różnych miejscowości na teren Generalnej Guberni. Wśród wywiezionych warszawiaków znaczący procent stanowiły dzieci. Znalazły się one zarówno w grupach ludności uznanych za niezdolnych do pracy, jak i wśród wywiezionych na roboty do Niemiec i do obozów koncentracyjnych.

Przedmiotem badania były zebrane relacje i dokumenty obrazujące losy najmłodszych warszawiaków, którzy w 1944 r. nie przekroczyli 15. roku życia (urodzonych nie wcześniej niż w 1929 r.). Program, realizowany we współpracy z Archiwum Państwowym m.st. Warszawy i Fundacją Dolnosaksońską Stiftung niedersächliche Gedenkstätten stawiał sobie za cel opracowanie tematyki, która w tym zakresie nie była dotychczas w centrum zainteresowania naukowców.

Spośród kilkudziesięciu nagranych relacji wybraliśmy około 20 relacji mówionych i ponad 80 relacji pisanych, które stały się kanwą zarówno wystawy otwartej w Muzeum Historycznym m. st. Warszawy, jak i wydawnictwa oraz strony internetowej. Zgodnie z założeniami wszystkie teksty zarówno wydawnictwa, jak i wystawy oraz strony internetowej zostały zaprezentowane w wersji trójjęzycznej (polskiej, angielskiej i niemieckiej). Dzięki współpracy z Archiwum Państwowym m. st. Warszawy zostały przeprowadzone kwerendy w archiwach wojewódzkich i powiatowych.

Strona internetowa www.banwar1944.eu rozpoczęła działalność w lutym 2007, a będzie istniała i będzie uzupełniana co najmniej do końca 2010 r. Na stronie internetowej można posłuchać wybranych relacji w wersji dźwiękowej oraz obejrzeć fotografie i dokumenty z archiwów rodzinnych opowiadających osób.

W ramach projektu nawiązano też współpracę ze szkołami i z najmłodszymi mieszkańcami Warszawy. Ponieważ punktem wyjścia całej problematyki związanej z deportacjami jest motyw przymusowej utraty domu, poprosiliśmy współczesne dzieci o narysowanie swojego lub też wymarzonego domu. Najciekawsze prace zostały zamieszczone na stronie internetowej. Kolorowe obrazki namalowane przez współczesne dzieci zostały też wykorzystane w projekcie plastycznym wystawy i wydawnictwa. Beztraska, barwna wizja dzieciństwa dzisiejszych najmłodszych mieszkańców Warszawy zestawiona z relacjami ich rówieśników sprzed ponad 60 lat bardzo wzmocniła emocjonalny wydzźwięk wystawy.

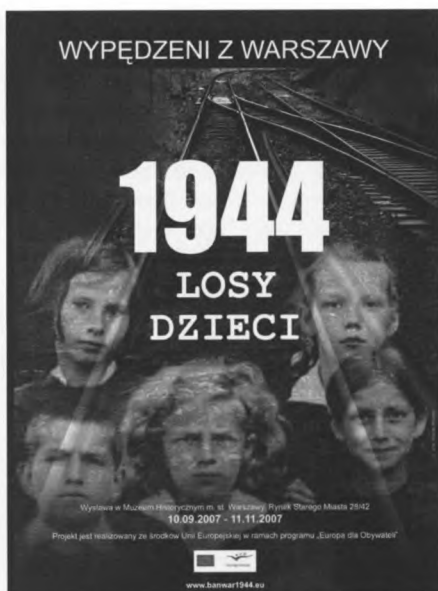
Trójjęzyczna wystawa objazdowa pt. *Wypędzeni z Warszawy 1944 – losy dzieci* została przygotowana według projektu plastycznego Marka Mikulskiego i Macieja Mikulskiego. Została ona zaprojektowana i przystosowana do transportu i eksponowania w różnych warunkach lokalowych.

Wystawa została otwarta w Muzeum Historycznym m.st. Warszawy we wrześniu 2007 r.

Komentarz historyczny na wystawie został ograniczony do krótkiego tekstu wstępnego – wystawa przemawia głosem dzieci sprzed 60 lat. W trzech salach wystawienniczych zostało rozmieszczonych 10 stanowisk ze słuchawkami, dzięki którym można było wysłuchać fragmentów relacji mówionych. Poza planszami z fragmentami relacji, dokumentami i fotografiami w kilku gablotach pokazano też pamiątki rodzinne wyniesione z Warszawy podczas exodusu.

Wystawie towarzyszy katalog pomyślany jako swoisty fresk losów dzieci deportowanych z Warszawy w 1944 r. W liczącym 340 stron trójjęzycznym katalogu zamieszczono najciekawsze fragmenty relacji, dokumenty i fotografie pogrupowane w trzech częściach: *Utrata domu; Bez domu; Powroty do domu*.

Jednodniowa konferencja naukowa w formie panelu otwartego odbyła się w Muzeum Historycznym m.st. Warszawy 12 września 2007 r. Wygłoszone referaty odnosiły się zarówno do realizowanego projektu, jak i szerzej do problematyki historycznej, wypędzeń, np. traumy wojennej u dzieci, jej diagnozowania i leczenia.

1. Plakat z wystawy w Muzeum Historycznym m.st. Warszawy

2. Prezentacja wystawy w Muzeum Historycznym m.st. Warszawy, wrzesień 2007 r.

Oddźwięk, z jakim spotkał się projekt, przerósł oczekiwania jego twórców, zrealizowano na ten temat kilka programów telewizyjnych. Polskie Radio przygotowało w listopadzie 2007 r. reportaż radiowy pt. *Krótkie dzieciństwo*, którego prapremiera odbyła się w Muzeum Historycznym m.st. Warszawy w obecności zarówno dawnych dzieci wypędzonych z Warszawy, jak i ich dzieci i wnuków.

Dzięki stronie internetowej i wystawie nastąpiły spotkania po latach osób, które los zetknął jako dzieci i teraz na nowo się odnalazły. Informacji o losach nieżyjących już rodziców i dziadków szukali też synowie, córki i wnuki. Kilka takich wzruszających spotkań miało miejsce przy okazji wernisażu wystawy, panelu naukowego czy prapremiery reportażu radiowego.

Zgłaszają się do nas nie tylko inne muzea i galerie, które są zainteresowane pokazaniem wystawy, ale również instytucje zajmujące się problematyką związaną z II wojną światową, które chciałyby, wzorując się na naszym projekcie, realizować podobne, oparte na relacjach dzieci. Wpisy do książki pamiątkowej wystawy świadczą o bardzo silnym oddźwięku wśród zagranicznych gości zwiedzających wystawę.

W 2008 r. wystawa została zaprezentowana w Muzeum – Miejscu Pamięci w Bergen-Belsen w Niemczech. W 2009 r. zobaczyli ją mieszkańcy Katowic i Opola jesienią zawitała do kolejnego muzeum na terenie Niemiec – do Neuengamme.

Okazało się, że pokazanie tematyki związanej z obozami i deportacjami oczami dzieci pozwala spojrzeć na historię jako na zbiór prywatnych życiorysów indywidualnych jednostek. Mamy nadzieję, że pozwala też lepiej zrozumieć siebie nawzajem, co dotyczy przede wszystkim Polaków i Niemców, ale również innych narodów europejskich, w sercach i umysłach których ciągle tkwi wojenna zadra.

Izabella Maliszewska

GABINET MEDALI I NUMIZMATÓW W NOWYM MIEJSCU I ARANŻACJI

Wobec zniszczenia podczas II wojny światowej zbiorów Muzeum Dawnej Warszawy, organizatorzy reaktywowanej w 1947 r. instytucji - teraz pod nazwą Muzeum Historycznego m.st. Warszawy - stanęli przed koniecznością odbudowy kolekcji muzealnej, w tym także medalierskiej i numizmatycznej. Stałe pozyskiwanie w drodze darowizn i zakupów medali, medalionów i plaket, monet, banknotów, odznak i żetonów (niekiedy nawet całych kolekcji), stworzyło po latach możliwość powołania do życia wydzielonego z całości zbiorów Gabinetu Medali i Numizmatów.